

نیم‌نگاهی به افکار فوکویاما درباره ایران

چه کسانی از بازدارندگی ایران می‌ترسند؟

۱۰

قوه مقننه با برگزاری «رویداد ملی نوآیند» پذیرای ایده‌های خلاقانه برای حل چالش‌های آینده‌است

نوآوری استارت‌اپی برای حکمرانی

۱۱

اعضای شورای شهر تهران به فضاسازی‌های اخیر علیه مدیریت شهری و آلودگی‌ها واکنش نشان دادند

آلاینده‌گی گرد و خاک ۱۱ برابر حد مجاز

۱۲

دوشنبه ۲۲ فروردین ۱۴۰۱ | ۹۱ رمضان ۱۴۴۳ | سال سی‌ام | شماره ۴۷۲۸۴

همیشه یک جامعه

عکس همشهری/خلیل خورشیدی

یک میلیون بازمانده از تحصیل

مرکز آمار اعلام کرده است که نرخ باسوادی، افزایش داشته، اما بازماندگان از تحصیل هم بیشتر شده‌اند

گزارش

زهارستگارمقدم روزنامه‌نگار

البته آمار فقط با این شکل منفی ارائه نشده است. بنا به تازه‌ترین گزارش مرکز آمار ایران، در سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹ نرخ باسوادی در نقاط شهری و روستایی روند افزایشی داشته است. نرخ باسوادی در کل کشور از ۸۷/۹ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۸۹/۷ درصد در سال ۱۳۹۹ افزایش پیدا کرده. از سوی سرانه فضای آموزشی کشور هم در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ تا ۱۳۹۹-۱۴۰۰ سهم ۵/۱۷ مترمربع به ۵/۲۲ مترمربع رسیده است. دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹-۱۴۰۰ سهم بیشتری بین مقاطع تحصیلی داشته‌اند. در همین سال تحصیلی گذشته سهم مقاطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم به ترتیب برابر ۵۷/۲، ۲۴/۰ و ۱۸/۸ درصد بوده است.

نسبت دانش‌آموزان مدارس غیردولتی به کل دانش‌آموزان از ۱/۴ درصد در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ به ۱/۶ درصد در پایان سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ رسیده و این نسبت در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در مقاطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم به ترتیب برابر ۱/۲۷، ۹/۸ و ۰/۶ درصد بوده است. نسبت دانش‌آموز به معلم در مدارس دولتی هم در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به ترتیب در مقطع ابتدایی از ۲۵/۲ به ۳۳/۱ درصد، مقطع متوسطه اول از ۱۹/۹ به ۲۵/۰ درصد و مقطع متوسطه دوم از ۱۳/۵ درصد به ۱۶/۴ درصد رسیده است.

در میان بازماندگان از تحصیل

معمولا سهم پسران خصوصا در ۲

مقطع ابتدایی و متوسطه دوم بیشتر

است و حتی با افزایش نیز در سال

تحصیلی گذشته روبه‌رو بوده است.

آن‌طور که مرکز آمار اعلام کرده

است، سهم پسران بازمانده

از تحصیل در سال تحصیلی

۱۳۹۶-۱۳۹۵ ادر مقطع ابتدایی

۸۲ هزار و ۴ نفر بوده که در سال

۱۴۰۰-۱۳۹۹ به ۱۱۳ هزار و ۳۹۶ نفر

رسیده است

که نسبت به سال قبل از آن افزایش داشته، از طرفی اکثر بازماندگان از تحصیل مربوط به دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی بوده‌اند که دانش‌آموزان ثبت‌نام کنند. رضوان حکیم‌زاده، معاون آموزش ابتدایی همان زمان اعلام کرد که با شیوع کرونا و مجازی شدن مدارس، در مسائل تربیتی و آموزشی دچار چالش جدی شده‌اند که بعضی از آن مشکلات در کوتاه‌مدت قابل‌رصد است و بعضی تأثیر بلندمدتی بر نظام آموزشی خواهد گذاشت. از طرفی ایران را باید جزو معدود کشورهای دانست که به‌علت ناهماهنگی‌های موجود آموزش مجازی طولانی‌مدتی را تجربه کرده است. اما مشکلات قابل‌رصد شامل افت تحصیلی بود. به اینگونه که نمرات دانش‌آموزان در پایه ابتدایی سال گذشته با ۲ سال قبل از کرونا مقایسه شدند و در آن تعداد دانش‌آموزان اول ابتدایی که در درس فارسی رتبه «خیلی خوب» کسب کرده بودند ۱۰ درصد کاهش پیدا کرده بود؛ همچنین درصد نمرات «قابل قبول» و «بنا به تلاش بیشتر» در درس فارسی، ریاضی و علوم افزایش داشتند. به همین دلیل دوره‌های آموزشی برگزار و از ظرفیت دانشجو معلم و معلم داوطلب استفاده شد. بعد مشخص شد دانش‌آموزان ابتدایی کلاس دوم و سوم در نوشتن و یادگیری، مهارت کافی ندارند. در سال جاری کودکان ۷-سال تمام زیادی بودند که در دوره اول ثبت‌نام نشده‌اند. طبق آمار ثبت‌احوال در سال جاری باید یک میلیون از ۲۰۳ هزار و ۵۵۵ نفر به ۲۸۱ هزار و ۴۸۸ نفر می‌کردند، اما یک میلیون و ۷۲۵ هزار نفر ثبت‌نام کردند. این به‌معنای آن است که افزایش ۱۰ درصدی روبه‌رو هستیم. در واقع اغلب آنهایی که سال گذشته ثبت‌نام نکرده بودند امسال ثبت‌نام کردند. موج‌های کرونا یکی پس از دیگری در تعطیلی مدارس آمدند و رفتند. این نشان می‌دهد که بازگشایی مدارس تأثیری در افزایش نداشته و حالا زمان آن رسیده که میزان حضور دانش‌آموزان در مدارس افزایش پیدا کند. شاید لازم باشد خانواده‌ها اجازه دهند دانش‌آموزان روزهای بیشتری در مدرسه باشند، اگر در این سن فرصت در کنار هم بودن را از آنها بگیریم متکی است مهارت‌های ارتباطی مانند دوستی‌مکان و چگونگی برقراری ارتباط در این کودکان تقویت نشود. شاید وقت آن رسیده بهانه‌جویی را کنار بگذاریم و اجازه دهیم آنچه باید در رشد کودکان رخ دهد، اتفاق بیفتد، زیرا آموزش حق همه کودکان است.

بازماندگان رها نمی‌شوند؟

اما برای بررسی مشکل بازمانگان از تحصیل چه باید کرد؟ گفته می‌شود هر سال فهرستی از اسامی این کودکان بازمانده از تحصیل از طریق حوزه ستاد ارسال شده و یک به یک آنها شناسایی و در صورت احراز وضعیت بازماندگی، آموزش می‌بینند. سعید ربوשה، معاون آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران روند این کار را چنین توضیح داده است: «۲ نفر از همکاران واجد شرایط و مورد اعتماد از مناطق انتخاب و به‌مدت ۱ ماه در محل اداره کل شهر تهران حاضر می‌شوند و با تک تک خانواده‌های درگیر تماس تلفنی می‌گیرند.» طبیعی است در چنین شرایطی بعضی خانواده‌ها از بازگشت فرزندشان به محیط مدرسه استقبال نکنند، اما پیگیری‌های لازم انجام می‌شود. سال گذشته در دوره ابتدایی ۲۱۰ هزار بازمانده از تحصیل وجود داشت

سهم بازماندگان از تحصیل			
سال تحصیلی	ابتدایی	متوسطه اول	متوسط دوم
۱۳۹۵-۱۳۹۶	۲/۱۷	۶/۸۱	۱۸/۱۹
۱۳۹۹-۱۴۰۰	۲/۵۵	۵/۷۷	۱۷/۵۳

عددبازی

۱۶۱ هزار و ۸۶۷ نفر

از دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ از تحصیل بازمانده‌اند.

۲۱۰ هزار و ۲۲۱ نفر

از دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ از تحصیل بازماندگان از تحصیل هستند.

۲۱۵ هزار و ۶۸۱ نفر

نفر از دانش‌آموزان متوسطه اول در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ از تحصیل بازمانده‌اند.

۲۰۴ هزار و ۷۳۵ نفر

از دانش‌آموزان متوسطه اول در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بازماندگان از تحصیل هستند.

۳۷۰ هزار و ۳۶۳ نفر

از دانش‌آموزان متوسطه دوم در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ بازماندگان از تحصیل بودند.

۵۶۵ هزار و ۹۱۵ نفر

نفر از دانش‌آموزان متوسطه دوم در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بازماندگان از تحصیل هستند.

۹۷۰ هزار و ۸۷۱ نفر

نفر، یعنی نزدیک به یک میلیون دانش‌آموز در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ از تحصیل بازمانده‌اند.

بهنام بهراد

عضو هیات علمی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

یادداشت

علامت سؤال برابر بازمانده از تحصیل

آموزش حضوری شروع شد، ولی چه اتفاقی برای بازماندگان از تحصیل رخ می‌دهد؟ مسئله‌ای که پژوهشگاه به آن پرداخته و کار گروهی برای آن تحت عنوان مطالعات فوری ایجاد کرده است. توصیه‌هایی به وزار تخانه و در رسانه‌های مختلف اعلام شد. برای وزیر وقت گزارش‌هایی نوشتیم. در همان زمان که بحث آموزش‌های مجازی مطرح شد به این موضوع نیز پرداختیم که میزان انتشار کرونا در میان دانش‌آموزان مقاطع ابتدایی کمتر است و مقالات زیادی درباره آن منتشر شد. مقالاتی در این باره که ایمنی ذاتی بدن کودکان مقابل این ویروس ایستادگی می‌کند و در زمان ابتلا علامت خفیفی از خود نشان می‌دهند؛ بنابراین بعضی کشورها مثل سوئد مقاطع ابتدایی خود را حتی در اوج بیماری تعطیل نکردند یا زمان کوتاهی آن را تعطیل کردند. بعدتر نیز تعطیلی در میان دیگر کشورها کم و کمتر شد، اما مشکل کشور ما این بود که سیستم‌دینامیکی برای تعطیلی مدارس نداشت. ما براساس همه یا هیچ رفتار می‌کردیم. با مدرسی که در مناطقی با میزان حداقلی انتشار قرار داشتند همانگونه رفتار کردیم که با مدارس در مناطقی پرخطر رفتار می‌کردیم. حتی در بحث آموزش‌های ترکیبی که براساس آن می‌توانستند بچه‌ها را در دسته‌های تعریف شده‌ای آموزش دهند، رفتار مناسب نکردیم. از همه مهم‌تر گروه‌های در معرض خطر را نادیده گرفتیم.

دانش‌آموزان گروه‌هایی که ترک تحصیل می‌کنند، از خانواده‌های در معرض خطرند. این یعنی خانواده با مسائل و مشکلات اقتصادی دست و پنجه نرم می‌کند و مدرسه رفتن بچه برای خانواده بهتر از مدرسه رفتن اوست. در واقع خانواده‌های ناپرخورداری وجود دارند که برای آموزش مجازی به تجهیزات لازم دسترسی ندارند؛ در حالی که خیلی از کشورهای جهان این آسیب‌شناسی را انجام داده بودند و گزارش می‌دهند که چگونه سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، بانک جهانی و... آماده شده بود که براساس آن برای این دست از دانش‌آموزان برنامه‌ریزی ویژه‌ای انجام می‌داد. حتی خیلی از مدارس در کشورهای مختلف آن دسته از دانش‌آموزانی را که در معرض خطر بودند با کاهش یادگیری داشتند. حمایت کردند. مشخص است وقتی حمایت‌های لازم انجام نشود، متغیرهای مختلف کنار هم قرار گرفته و ترک تحصیل اتفاق می‌افتد.

نکته دیگر اینکه دخترها بیشتر در معرض چنین خطری قرار می‌گیرند. بسیاری همه این گرفتاری‌ها هیچ برنامه‌ریزی صورت نگرفت. درحالی‌که پژوهشگاه این توصیه‌ها را گوشزد و اعلام کرد تعطیلی گسترده مدارس چنین مشکلاتی را به‌وجود می‌آورد. از سوی با طولانی شدن این روند برگشت بچه‌ها به مدرسه و معلم‌ها به کلاس درس مشکل تر شد و دانش‌آموزان دچار افت یادگیری شدند و رغبت خود را به آموزش از دست دادند. درحالی‌که در دنیا مشخص شده بود که بهترین روش‌های آموزش مجازی اثرگذاری کم‌تر در مقایسه با آموزش حضوری را خصوصاً در مقطع ابتدایی ندارد.

در پژوهشگاه مطالعات بین‌المللی را بررسی کردیم تا به این درک برسیم که دیگر کشورها چه مسیری را آزموده‌اند. خیلی از کشورهای از طریق مشاوره، معلم یا مدیریت مدرسه با دانش‌آموزان تعامل کردند و ارتباط مدرسه و دانش‌آموز به‌طور پیوسته برقرار بود و خدماتی به لحاظ آموزشی و پشتیبانی به دانش‌آموزان ارائه شد. مشوق‌هایی در نظر گرفته شد تا دانش‌آموزانی که درصدد ترک تحصیل بودند، شتابانی نشوند. البته آخرین رقم بازماندگان از تحصیل عددی نزدیک به یک میلیون نفر بوده است. عددی که کودکان افغانستانی هم شامل آن نمی‌شدند؛ درحالی‌که این افراد در کشور ما زندگی می‌کنند و شهروند این کشور هستند و چنانچه از مهارت لازم برخوردار نباشند به اقتصاد، فرهنگ و مسائل مختلف جامعه آسیب خواهند زد. وظیفه مدارس پس از این شاید به‌دست آوردن آمار دقیق از دانش‌آموزان بازمانده از تحصیل باشد. این بازماندگان آنقدر نیستند که وزارت آموزش و پرورش برای بازگرداندن آنها به تحصیل نتواند برنامه‌ریزی کند. مسئله این است که اسامی نامعلومی وجود ندارد و مشوق‌ها و روش‌ها در این باره بررسی نشده است. دانش‌آموزانی که دچار افت یادگیری هستند، رغبت خود را از دست داده و ترک تحصیل می‌کنند. نظام‌های آموزشی موفق در دنیا هدف خود را دانش‌آموزان کمرخوردار و کم‌پیشرفت قرار می‌دهند؛ بنابراین اگر بخواهیم کاری عملیاتی انجام دهیم، توزیع این عدد دانش‌آموزان بازمانده از تحصیل... در سطح کشور، رقمی نمی‌شود که آموزش و پرورش از عهده آن برنیايد. کشورهای دوره کرونا بودجه آموزش و پرورش خود را افزایش داده‌اند تا با چنین مشکلاتی روبه‌رو نشوند و از این بحران گذر کنند. اگر به سرعت به این مسئله در کشور توجه نشود، خسارت‌های اقتصادی در آینده برای کشور به بار خواهد آورد؛ زیرا دانش‌آموزهایی که از سیستم مدرسه خارج می‌شوند در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار می‌گیرند؛ بنابراین دنیا روش‌هایی می‌کند تا دانش‌آموز را در مدرسه نگه دارد تا سرمایه‌انسانی غنی داشته باشد. اگر سرمایه انسانی یا مهارت نداشته باشیم در آینده مشکلاتی روبه‌رو خواهیم بود. بوی اقتصاددانان برجسته در دنیا بر این باورند که بین مهارت‌هایی که دانش‌آموزان به‌دست می‌آورند و رشد اقتصادی ارتباط نزدیکی وجود دارد.

بی‌شک ما با آموزش مجازی با افت یادگیری در این دو سال روبه‌رو بوده‌ایم. پس ما به این دسته از دانش‌آموزان که دچار افت یادگیری هستند، دانش‌آموزان در معرض خطر می‌گوییم که در آینده ممکن است به بازماندگان از تحصیل اضافه شوند.

نفر، یعنی نزدیک به یک میلیون دانش‌آموز در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ از تحصیل بازمانده‌اند.